

Putování za Apokalypsou

Jan Příkryl

Na přelomu října a listopadu 2025 proběhla jedenáctidenní „expedice“ několika členů našeho sboru do Turecka. Ne za odpočinkem, ale za poznáním 7 míst raných církví, jimž sv. Jan adresoval svou Apokalypsu, česky Zjevení. Z části vedla cesta do turisticky vyhlášených míst (např. Efes), z části šlo o hledání zapomenutých míst v tureckém vnitrozemí. Start i cíl byl na letišti v Istanbulu, mezitím leželo 2000 km, jak po perfektních dálnicích, tak po nepříliš udržovaných „okreskách“, tak i po nezpevněných „kančích stezkách“.

Prvním cílem byla Bergama, starověký **Pergamon**, s rozsáhlými archeologickými vykopávkami, především z doby římské (1.- 2. stol. po Kr.), upomínajících tedy i na doby první křesťanské obce. Tu ostatně sv. Jan chválí za pevnost ve víře, ač sídlí v místě, kde je „trůn satanův“. Tím je míněn velkolepý Diův oltář, který se v současné době nachází v Berlíně pod názvem Pergamský oltář.

Druhým ze sedmi měst Apokalypsy byl Izmir, neboli **Smyrna**. Dnes více než milionové město příliš antických památek nenabízí (pokud pomineme Archeologické muzeum), tím méně památek raně křesťanských. O to milejší bylo ale setkání s křesťany živými - na mši v katolickém kostele sv. Pavla. Biskupská katedrála se sice nachází v pulzujícím centru města, sama je ale obehnaná vysokou zdí s ostnatým drátem a hlídána ozbrojenou stráží... Apoštol Jan ostatně už v 1. stol. po Kr. vzkazuje obci ve Smyrně: „neboj se toho, co máš vytrpět“.

Tanrıça
Hellenistik Dönem
Metropolis Boulueterion

Goddess
Hellenistic Period
Metropolis Boulueterion

Ze Smyrny už to byl jen skok do slavného **Efesu**. Město bylo významným obchodním i kulturním střediskem již v dobách řecké antiky. Z té doby pocházel i velkolepý Artemidin chrám, který patřil ke známým sedmi divům světa, dnes ho však připomínají jen nevýrazné základy a jediný sloup. V římských dobách se rozrostl ve velkoměsto, čemuž odpovídá i aktuální rozsah archeologických vykopávek. Z nichž část upomíná i na novozákonní doby, část na doby raně křesťanské. V Bibli se s Efesem setkáváme jednak ve Skutcích apoštolských (Pavlovo založení místní křesťanské obce a pozdější zvěstování Evangelia ve zdejším obrovském divadle), jednak v Pavlově listu Efeským s důrazem na výklad Kristovi oběti, a konečně v krátké zmínce v Pavlově dopisu Korintským. Mimo souvislost s apoštolem Pavlem se pak v Bibli objevuje jméno Efes již jen ve Zjevení Janově. Zde Efeské křesťany varuje před zevšedněním víry a před odpadlíky od ní.

Tradice dovádí do Efesu i samotného apoštola Jana. Měl se sem uchýlit i s Pannou Marií, a zde i skonal. Do dnes je zde uctíván jeho hrob. Efes je konečně místem 3. Ekumenického Koncilu (431), který odsoudil nestoriánskou herezi a přisoudil Panně Marii titul „Bohorodička“.

Zmíněné pamětihodnosti se nacházejí ve 4 lokalitách, resp. areálech. Jednak jde o antické město, jednak o areál bývalého Artemidina chrámu, jednak citadela s raně křesťanskou bazilikou sv. Jana a konečně o tzv. dům Panny Marie vysoko nad městem (zde dle tradice Marie žila a zemřela).

Dosud zmíněný Pargamon, Smyrna i Efes se nacházejí při pobřeží Egejského moře s jeho plážemi a letovisky a jsou dobře přístupné. Z obou těchto důvodů jsou také hojně turisticky navštěvované. To o zbývajících 4 městech Apokalypsy rozhodně neplatí.

Prvním z nich se stala **Laodicea**, zhruba 200 km od pobřeží, zcela mimo současné osídlení. Dříve zapomenutá lokalita se v 21. stol. stala objektem archeologického výzkumu a má tedy dnes již co nabídnout ke shlédnutí, např. raně křesťanský kostel, areál lázní, dvě divadla aj.. Návštěvníků tu přesto mnoho nenajdete. Laodicea přitom patřila v římských dobách k nejbohatším městům říše – zásluhou blízkých nalezišť zlata, obchodu a výrobě sukna. Relativní blahobyť, který se nepochybně týkal i místních křesťanů, byl ale i zdrojem poměrně ostré kritiky ze strany sv. Jana. Věřícím v Laodicei vytýká, že „nejsou ani studení, ani horcí“ a že ve svém hmotném dostatku snad mají pocit, že Krista ani nepotřebují.

Ještě dále v tureckém vnitrozemí leží antická **Philadelphie**. Její areál však bezesbytku překrývá současné, více než stotisícové turecké město Alaşehir, viditelné památky raně křesťanské doby proto pochopitelně chybí. Jedinou výjimkou, a to přímo ve středu sídla, jsou zříceniny baziliky sv. Jana. Ty ovšem pocházejí až z doby kol roku 600, kdy byla Philadephia významným byzantským městem a sídlem biskupství. Sv. Jan v Apokalypse však místní křesťanskou obec chválí pro její skromnost a upřímnou víru. Teologicky silný výrok je však dnes asi slabým podnětem k návštěvě města, s turisty se čividně ani nepočítá a Alaşehir si tak zachovává nefalšovanou „orientální“ atmosféru.

Na sever od Philadelphie leží šesté navštívené město Apokalypsy, **Sardy**. Sídlo proslavené bohatstvím a mocí již rané éře řecké civilizace pod vládou lýdského krále Midase, zůstávalo hlavním městem provincie od dob Peršanů, přes Alexandra Velikého až po Římany. Zejména vinou četných zemětřesení z architektury těchto starších dob nepřežilo nic. Zvláště pustošivé bylo zemětřesení roku 17, po němž bylo město budováno od základů nově. I z tohoto „nového“ města se ovšem do dnešních dob mnoho nedochovalo, oba areály vykopávek (Artemidin chrám a městské centrum s gymnáziem a starou synagogou) na kraji současné vesnice Sart však přesto působí silným dojmem. Tak silným, že Sardy byly v roce 2025 zapsány na seznam UNESCO. To sv. Jan nebyl v Apokalypse k místní církvi zdaleka tak laskavý. Konstatuje, že v jejich skutcích „mnoho chybí před Bohem“, že jsou prakticky mrtví a že spásu může přinést jen pokání.

Ještě dále na sever, již směrem k Marmarskému moři, leží poslední z měst, zmíněných ve Zjevení Janově, a tím jsou **Thyatiry**. I je postihl podobný osud jako Philadelphii, totiž že antické město se ukrývá – neodhaleno – pod městem současným, které se jmenuje Akhisar („Bělehrad“), má takřka 200 tis. obyvatel a je prosperujícím centrem tureckého tabákového průmyslu. Ze starověké zástavby se i zde (na povrchu) zachovaly jen nevelké zbytky fóra a byzantského kostela na jednom z náměstíček nedaleko centra. Kostel, který až do roku 1922 fungoval jako biskupský, byl přitom pobořen až po dobytí města Turky a vyhnání zde usdlých Řeků (1922). Vzkaz sv. Jana zdejší křesťanské obci v Apokalypse je stejně rozporuplný: na jedné straně chválí jejich vytrvalost v lásce a víře, na druhé straně ji kritizuje, že ve svých řadách trpí jakousi Jezábel, která je svádí ke smilstvu..

Expedice nevěnovala ale pozornost jen městům z Apokalypsy, tak říkajíc na trase jsme navštívili ještě **Nikaïu** (dnes Iznik), místo 1. Ekumenického koncilu (a také 7.).

Dále šlo o **Kolosy**, do nichž směřoval jeden z listů apoštola Pavla, a z nichž se do dnešních dnů dochovaly skutečně nepatrné zbytky.

Minout samozřejmě nešlo **Pamukkale**, unikátní přírodní útvar bílých, travertinových teras, protékaných termální vodou, kterou od antických dob využívaly lázně města **Hierapolis**, jehož rozsáhlé zbytky jsme také navštívili. Mimo jiné i kvůli apoštolu Filipovi, který zde – dle tradice – podstoupil mučednickou smrt a je zde také pohřben.

Poslední navštívenou lokalitou „při cestě“ bylo jinak neznámé antické město **Tripolis**, jako „třešnička na dortu“ expedičních objevů i jako „representant“ zřejmě desítek opuštěných antických ruin v dnešním Turecku, z nichž většina leží netknuta odborníky i cestovním ruchem. V Tripolisu ovšem už archeologický průzkum začal.

